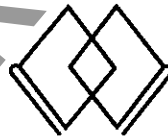

باسمه تعالی

وجه التزام و کاربرد آن در حقوق جمهوری اسلامی ایران
(با تکیه بر نظرات فقها و حقوقدانان)

www.ketab.ir

مؤلف احمد عمادی

نشر فرهنگ آوران

ناشر: فرهنگ آوران

وجه التزام و کاربرد آن در حقوق

جمهوری اسلامی ایران

(با تکیه بر نظرات فقها و حقوقدانان)

مؤلف: احمد عمادی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی و چاپ: جوهر نقش

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۲۸-۰۱-۲

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

سرشناسه: عمادی، احمد، ۱۳۴۹

عنوان و نام پدیدآور: وجه التزام و کاربرد آن در حقوق
جمهوری اسلامی ایران (با تکیه بر نظرات فقها و حقوقدانان) /
مؤلف احمد عمادی.

مشخصات نشر: تهران: فرهنگ آوران، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۲۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۲۸-۰۱-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: خسارت تأخیر تأدیه -- ایران

موضوع: خسارت (فقه)

رده بندی کنگره: ۸۳۴/۸۳۴KM ۳ و ۸ ۱۳۹۱

رده بندی دیویی: ۳۴۶/۵۵۰۳

شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۷۳۷۵۰

هر چراغی روشنگر راهی است و پدرم تنها چراغ بی دریغ
این همه راه و این همه بی راه، در این همه دشواری و این
همه تنهایی بوده و هست. و مادرم... همین بس که اگر پدر
چراغی است پر فروغ و پر هیبت و پر امید، همه از اوست.

www.ketab.ir

عنوان	صفحه
فهرست مطالب	۳
مقدمه	۷
بخش اول- شناخت وجه التزام در حقوق جمهوری اسلامی ایران، فوائد و	
معایب آن	۹
فصل اول- کلیات	۱۰
مفهوم لغوی و اصطلاحی «وجه»	۱۰
مفهوم لغوی او اصطلاحی «التزام»	۱۰
مفهوم حقوقی «التزام»	۱۱
انواع التزام (اصلی، عقدی، شرطی، معاملی)	۱۲
فصل دوم- تعریف و شناخت ماهیت و موارد کاربردی وجه التزام	۱۳
الف - تعاریف و تحلیل های ارائه شده از وجه التزام و نقد آنها	۱۳
۱- نظر دکتر کاتوزیان	۱۳
۲- تعریف اول دکتر لنگرودی	۱۴
۳- تعریف دوم دکتر لنگرودی	۱۶
ب- تعریف مورد نظر از وجه التزام	۱۹
ج- موارد کاربردی وجه التزام	۲۰
خسارت تأخیر تأدیه در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران	۲۳
قانون آیین دادرسی مدنی جدید سال ۱۳۷۹	۲۷
الف- مقدار خسارت تأخیر تأدیه	۲۹
ب- تمکن داین و امتناع وی از پرداخت	۳۱
ج- نقد و بررسی ماده ۵۱۵ آیین دادرسی مطالبه خسارت تأخیر تأدیه	۳۲
د- آیا وجه التزام تخلف قول نامه ها لازم الوفاء است؟	۳۴
فصل سوم - فوائد و معایب وجه التزام در حقوق جمهوری اسلامی ایران	۳۵
الف- فوائد وجه التزام	۳۵
۱- تضمین ایفای تعهدات	۳۵
۲- سهولت جبران خسارت ناشی از نقض تعهد	۳۸

- ب- معایب وجه التزام ۴۰
- ۱- غیر قابل تغییر بودن وجه التزام ۴۰
- ۲- امکان سوء استفاده از وجه التزام ۴۳
- فصل چهارم- وجه التزام در حقوق تطبیقی ۴۵
- ۱- حقوق انگلیس ۴۵
- ۲- حقوق فرانسه ۴۷

بخش دوم

- مبانی و منابع فقهی و حقوقی وجه التزام در حقوق جمهوری اسلامی ایران ۵۱
- فصل اول - مبانی فقهی وجه التزام (نظرات فقهی راجع به وجه التزام ۵۲
- الف- قاعده علی الید (حدیث علی الید) ۵۲
- بررسی سند حدیث ۵۳
- الف- فاقد حجیت بودن ۵۴
- ب- دارای حجیت بودن ۵۵
- استفاده فقها از حدیث علی الید ۵۵
- دلایلی که فقها با استناد به آن از حدیث علی الید استفاده کرده اند ۵۵
- فقه الحدیث روایت علی الید ۵۸
- نظرات علما در رابطه با این روایت ۵۸
- نظرات فقهی که حدیث علی الید را به وجه التزام نسب میدهد ۶۰
- ب- قاعده صحت ۶۵
- قاعده صحت در قانون مدنی ایران ۶۷
- ج- قاعده العقود تابعه للقعود ۶۸
- د- قاعده لزوم وفای به عهد(اصاله اللزوم) ۶۹
- ۱- توضیح مختصر قاعد اصاله اللزوم ۶۹
- ۲- کاربرد اصاله اللزوم در حقوق ۷۰
- ۳- ارتباط قاعده لزوم و شرط وجه التزام در عقود ۷۱
- ۴- اجرای قاعده لزوم در مورد شرط وجه التزام در عقود و قراردادهای ۷۲
- ۵- شرط وج التزام در عقود و قراردادهای چه اثری دارد؟ ۷۳

۶- بررسی دلایل قاعده لزوم	۷۴
الف - بنای عقلاء	۷۴
ب- نص قرآن	۷۴
فصل دوم - منابع حقوقی وجه التزام	۷۵
الف- قانون مدنی	۷۵
۱- ماده ۲۳۰ قانون مدنی	۷۵
۲- ماده ۱۰ قانون مدنی	۷۷
- عوامل محدود کننده آزادی اراده	۷۸
(ماده ۱۰ قانون مدنی)	۷۸
* قانون امری	۷۹
* قانون تکمیلی	۷۹
* نظم عمومی	۷۹
* اخلاق حسنه	۸۲
ب- مقررات بانکی	۸۳
ج- مواد مربوطه در قانون آیین دادرسی مدنی	۸۷
د- قانون ثبت اسناد و املاک	۸۹
ه- قانون تجارت	۹۰
و- قانون دریایی ایران	۹۲
ز- قانون آیین دادرسی کیفری	۹۲
بخش سوم شرایط استفاده از وجه التزام و اشاره به تعارض آن	۹۴
فصل اول شرایط استفاده از وجه التزام و اشاره به تعارض آن	۹۵
۱- تخلف از قرارداد	۹۵
الف- وجوه قرارداد معتبر	۹۵
ب- نقض قرارداد توسط متعهد	۹۷
فصل دوم - نحوه اجرای شرط وجه التزام	۹۹
الف- مسئول انجام شرط وجه التزام	۹۹
ب- موضوع شرط وجه التزام	۱۰۰

۱۰۰	۱- پول
۱۰۱	۲- مال
۱۰۲	۳- فعل
۱۰۲	ج- شخص ذینفع در شرط وجه التزام
۱۰۴	فصل سوم - تعارض قوانین در مورد شرط وجه التزام
۱۰۴	الف- کلیاتی راجع به تعارض قوانین
۱۰۴	۱- مفهوم تعارض قوانین
۱۰۵	۲- علل بدایش تعارض قوانین
۱۰۶	۳- روش حل تعارض قوانین
۱۰۷	فصل چهارم - وجه التزام و سیستم تعارض قوانین
۱۱۰	خاتمه
۱۱۲	مواد به کار رفته در کتاب
۱۱۲	الف - قانون مدنی
۱۱۶	ب- قانون آیین دادرسی مدنی
۱۱۸	ج- قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹
۱۱۹	د- قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳
۱۲۰	ه- قانون ثبت
۱۲۲	و- قانون تجارت
۱۲۲	ز- قانون اساسی
۱۲۳	ح - قانون اصلاح صدور چک
۱۲۳	ط- قانون مدنی فرانسه
۱۲۳	ی- قانون دریایی ایران
۱۲۵	فهرست منابع
۱۲۷	منابع قانونی

مقدمه

علم حقوق باید پاسخگوی نیاز جامعه و افراد آن جهت ایجاد امنیت و اجرای عدالت باشد. این نیاز محدود و منحصر به یک نوع رابطه انسانی نمی‌گردد، بلکه در ابعاد و زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... فی ما بین افراد و جوامع بشری محسوس می‌باشد.

نظر به اینکه معاملات و قراردادهای بخش اعظم مسائل اقتصادی و حقوقی جوامع را تشکیل می‌دهد، حفظ اعتبار و تضمین حسن اجرای قراردادها واجد اهمیت فراوان خواهد بود، به ویژه آنکه برخی معاملات دامنه فراملی داشته و بار مالی سنگینی را دارا می‌باشند.

اصل کلی « لزوم وفای به عهد » مورد قبول نظام‌های حقوقی مختلف بوده و در حقوق ایران نیز در ماده ۲۲۱ قانون مدنی بدین شرح آمده است:

« اگر کسی تعهد اقدام به امری را بکند یا تعهد نماید که از انجام امری خودداری کند، در صورت تخلف، مسئول خسارت طرف مقابل است، مشروط بر اینکه جبران خسارت، تصریح شده و تعهد عرفاً به منزله تصریح باشد و یا بر حسب قانون، موجب ضمان باشد.»

مستند به ماده مزبور متعهد به انجام فعل یا ترک فعل در صورت تخلف مسئول جبران خسارت وارده ناشی از نقض تعهد خود می‌باشد، لیکن جهت استفاده و استناد به ماده یاد شده می‌بایست علاوه بر اثبات ارتکاب تخلف از سوی متعهد توسط متعهد له، ورود خسارت و میزان آن و نیز رابطه علیت بین تخلف و خسارت وارده بر مرجع قضائی احراز و اثبات گردد.

بدیهی است، انجام مراحل مزبور مستلزم صرف زمان و هزینه می‌باشد، لذا به منظور تسریع و تسهیل جبران خسارت احتمالی ناشی از عدم ایفای تعهد و بطور کلی تضمین بیشتر اجرای

تعهدات در برخی از معاملات و قراردادهای تجاری مبلغ معینی را به عنوان وجه التزام، در صورت ارتکاب تخلف، به عهده متعهد می‌گذارند.

موضوع وجه التزام یا همان شرط جزائی موسوم در حقوق تطبیقی با توجه به منبع اصلی آن یعنی ماده ۲۳۰ قانون مدنی^۱ دارای موارد قابل تأمل و بررسی می‌باشد.

مسائل مربوط به وجه التزام را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود:

الف- مسائل مربوط به مبنای مشروعیت و ماهیت وجه التزام که بیشتر جنبه تئوری دارد.

ب- موضوعاتی که جنبه عملی و کاربردی دارد از قبیل حدود اعتبار و کاربرد وجه التزام در معاملات و قراردادها و یا روشن نمودن، نتیجه تخلف متعهد از خسارات و حدود مسئولیت متعهد نسبت به مبلغ وجه التزام .

با امید به اینکه این اثر مفید فایده باشد و بتواند پاسخگوی سؤالات مربوطه در زمینه وجه التزام و اهمیت آن باشد.

۱ - اگر در ضمن معامله شرط شده باشد که در صورت تخلف، متخلف مبلغی به عنوان خسارت، تأدیه نماید حاکم نمی‌تواند او را به بیشتر یا کمتر از آنچه که ملزم شده است محکوم کند.